

INTEGRÁLT TÉRSÉGFEJLESZTÉS AZ ESPON 1.1.2. PROGRAM EREDMÉNYEI TÜKRÉBEN

VAJDA GIZELLA⁹¹

INTEGRATED SPATIAL DEVELOPMENT ACCORDING TO ESPON 1.1.2

Abstract: The ESPON programme was financed by the Interreg III. C programme in order to give directions and a kind of scientific background to the regional and areal policy of the EU, implementation of the cohesion reports and forthcoming projects. The ESPON 1.1.2. thematic research programme observes the connections between urban and rural areas. The research is organized around space and spatial relations. It emphasises urbanization, ruralism and urban–rural connections.

AZ ESPON PROGRAM ELŐZMÉNYEI

Az Európai Unió Területfejlesztési Igazgatósága kezdeményezésére az 1990-es években elemző vizsgálatok készültek az Unió országainak területi fejlődési folyamatairól és azok várható alakulásáról, majd ezt követően kidolgozták és többszörös egyeztetés után elfogadták az „Európai Területfejlesztési Perspektíva” (*European Spatial Development Perspective*, ESDP) dokumentumot, amely a területi fejlődési, fejlesztési folyamatok értékelését és a területfejlesztés irányelveit tartalmazza. A dokumentum elfogadása után szorosabb, állandó jellegű és intézményesített együttműködésben gondolkodtak a tagállamok. Ennek ellenére új intézményt nem, hanem – a már meglévő területfejlesztéssel foglalkozó kutatóbázisra alapozva – kutatási hálózatot hoztak létre, amelyet az Interreg III C programból finanszíroznak. Ennek keretében 2002-ben hozták létre az ESPON-t (*European Spatial Planning Observation Network* = Európai Területi Tervezési Megfigyelő Hálózat) annak érdekében, hogy az Unió regionális és területi politikájához, a kohéziós jelentések elkészítéséhez, a következő időszakok programjaihoz egyfajta tudományos háttérrel, iránymutatást adjon.

Az ESPON program *tematikus projektjei* területfejlesztési kulcsfeladatokat vizsgálnak, míg a *politikák hatásait vizsgáló projektek* kutatják az ágazati és a területfejlesztési politika térbeli hatásait. Kulcsfontosságúak a *koordináló projektek*, amelyek átfogó, integrált stratégiákat alakítanak ki az európai területfejlesztés, a kohéziós politika számára (www.espon.eu, www.vati.hu).

---

⁹¹ Dél-alföldi Fejlesztési Ügynökség Kht, Tervezési Osztály. 6720 Szeged, Oroszlán u. 2.
E-mail: vajdag@del-alfold.hu

A TÉRBELISÉG KÉRDÉSKÖRE

Az ESPON 1.1.2 tematikus kutatási program a városi és a vidéki terek kapcsolatát vizsgálja. A kutatás a *tér (space)* és *térbeliség (spatial)* köré szerveződik. A kutatás szerint a térbeliség tevékenységekre fókuszál, minden politikai döntésnek területi vonatkozása és hatása van. Következésképp a tér egyre jelentősebbé válik, hiszen a hierarchikusan szerveződő politikai tér és a kormányok is területi alapon szerveződnek. A regionalizáció az európai integráció egyik fontos elemévé vált, egyre több a független regionális kormányzatot létrehozni szándékozó régió, ellen-súlyozva vagy ellenszegülve a nemzetállami és az európai hagyományoknak (**Bengs, C.** 2002).

A régiók arculatát, karakterét alapvetően meghatározza a munkaerő és a környezet minősége, a piaci viszonyok és az elérhetőség. Előnyt élveznek a város-vidék kapcsolatok, mert a regionális perspektívák hangsúlyozzák a város-vidék kapcsolatok fontosságát – a korábban elterjedt – nemzeti perspektívákkal szemben. A regionalizáció következtében a piacok kiterjedésével napi ingázáson alapuló *funkcionális régiók* jönnek létre, ami egy intenzívebb város-vidék kapcsolat kialakulásához vezet, és hatással van a folyamatosan változó térbeli konfigurációra. A regionális demokrácia érvényesülésével, a régiók politikai legitimálásával, a regionális intézményrendszer létrehozásával decentralizált döntéshozásra nyílhat lehetőség.

AZ URBANIZÁCIÓ FOLYAMATA, CIKLUSA

Az *urbanizáció* a demográfiai változások szempontjából egy bizonyos méretű város környezetének növekedése vagy hanyatlása összehasonlítva a vidéki környezet növekedésével és hanyatlásával. Az urbanizáció maga is ciklusosan változik, különböző szakaszokat lehet elkülöníteni a differenciált városfejlődés során: *urbanizáció* (a népesség növekedése a város magjában), *szuburbanizáció* (népességcsökkenés a városmagban, népesség növekedés a várost körülvevő gyűrűben), *dezurbanizáció* (népességcsökkenés a magban és a gyűrűben is) és *reurbanizáció* (népességcsökkenés a gyűrűben, népességnövekedés a magban) szakaszait. Napjainkban a hagyományos város és periféria közötti kapcsolatot egy bonyolultabb konstrukció váltja fel: a hálózatos kapcsolatok rendszere. A városok arculatát alapvetően meghatározza politikai és a történelmi múltjuk, a nagyobb városokban a bevándorlás és a nemzetközi mobilitás növekedése, az áruk és a tőke mozgása is hozzájárulhat a stratégiai tevékenységek koncentrációjához.

A „VIDÉK” (RURAL)

A *vidék* fogalmát széles körben értelmezték és négy alapvető megközelítést fogadtak el, amelyek a tudományos viták négy fázisához köthetők.

- Az *első periódusban* meghatározott teret és funkciót rendeltek a vidék fogalmához, amely a nem városi (*non-urban*) települési jegyeitől a vidéki identitásig terjedt (pl. úgy, mint nyílt tér, településnagyság vagy viselkedési minták). Ez a megközelítésmód napjainkban is érvényes.
- A *második fázisban* a politikai gazdaság került előtérbe, ami a vidék fogalmát is átformálta. Megkérdőjelezték, hogy vannak-e egyáltalán kijelölhető vidékies terek, és néhányan felvetették, hogy a „vidék” megjelölést ne használják. Ez a megközelítés napjainkban is befolyásolja a globalizációról és a helyi kapcsolatokról szóló tudományos vitákat.
- A *harmadik fázisban* a vidéki terek egyértelmű kijelölését elvetették, és helyette azt a nézetet vallották, hogy a különböző társadalmi és földrajzi terek átfedik egymást, így a vidékieség egy társadalmi képződmény, amely egy fontos kutatási kategória. A vidékieség és annak a tevékenységektől és a struktúráktól való függése fő témává vált és napjainkban is az.
- A *negyedik fázis* a dekonstrukciós megközelítéshez kapcsolódott. Eszerint a szimbólumok egyre inkább elválnak attól a jelentéstől, amire utalnak. A vidékieséggel kapcsolatos kutatások feladatává vált a társadalmilag felépített vidéki tér és az aktuális földrajzi értelmezés kapcsolatának vizsgálata. (*Urban-rural relations in Europe ESPON 1.1.2. Final Report 2005*)

A fejlett piacgazdaságú országokban a vidéki terek nemcsak a klasszikus értelemben vett mezőgazdasági termelés színterei, hanem egyéb tevékenységekkel bővültek (*post-productivist countryside*), mint minőségi élelmiszertermelés, pihenés, lakás, környezetvédelem, rekreációs lehetőségek. E tevékenységek megjelenése átalakította a már korábban meglévő, hagyományos struktúrát.

HOGYAN DEFINIÁLHATJUK A VIDÉK–VÁROS KAPCSOLATOT?

A vidék–város kapcsolatok megléte sejteti, hogy van valami, amit „városi”-nak és valami, amit „vidéki”-nek hívunk. A „vidéki” és „városi” kategóriák természetű és karakterisztikája attól függ, hogyan definiáljuk őket. Tekintettel arra, hogy a vidék–város kapcsolat a kiindulási pontunk, különbséget kell tennünk a strukturális és funkcionális kapcsolatok között. A *strukturális tulajdonságok* azok a fizikai tulajdonságok, amelyek viszonylag állandóak, az emberi tevékenység eredményeképpen – évszázadok alatt – alakultak ki (pl. településszerkezet, népesség eloszlása). A *funkcionális tulajdonságokat* a környezet tényleges használati módja határozza meg, például: különböző termelési formák, fogyasztás, kommunikáció. A területek karakterisztikáját meghatározhatjuk a fent említett strukturális és funkcionális tulajdonságok alapján, például: népsűrűség, gazdasági tevékenység. Így a város és a vidék strukturális kapcsolata a fizikai környezet által meghatározható, míg a funkcionális kapcsolat a környezet használatával definiálható. Bizonyos idő elteltével a termelési és a fogyasztási minták változása egy adott tér fizikai változásaihoz vezet, így minden *város–vidék kapcsolat folyamatosan átalakuló fejlődés*. A

strukturális kapcsolatokat bizonyos stabilitás jellemzi, hiszen a fizikai környezet változása nem hirtelen történik, ezért ezen tényezők viszonylag közömbösek a funkcionális kapcsolatok szempontjából. A funkcionális kapcsolatok hirtelen változhatnak, mert a fizikai környezet adott a különféle tevékenységek befogadásához. A különböző funkciók és tevékenységek rugalmasak, és alkalmazkodnak a különböző fizikai környezethez. Az európai társadalomban eleinte a város–vidék kapcsolatban a *vidéki kapcsolatok voltak a karakterisztikusak*, mert a városi lakosokkal cserélték agrártermékeiket, gyakorlatilag a városok ellátói voltak. Az ipari forradalom utáni második fázisban változás kezdődött, ekkor jellemzővé vált a *vidéki területek függése a városi gazdaságtól*. Ez az új város–vidék kapcsolat komplexebbé vált, mint a város–vidék közötti hagyományos, kölcsönös csere kapcsolat. Napjainkban a város–vidék kapcsolat egy egyirányú változás felé mozdul, *komplexebb és dinamikusabb egymásrautaltságot* jelent, ami a városnak és a vidéknek is egyaránt szerencsés. A város–vidék kapcsolat folytonosságát igazolja az emberek, a tőke, az áruk, információk és technológiák látható és láthatatlan mozgása a város és a vidék között.

EURÓPAI UNIÓS ELVEK A VÁROS–VIDÉK KAPCSOLATRA VONATKOZÓAN

Az Európai Unióban az ágazati politikák dokumentumait és irányelveit vizsgálták meg, hogy kifejezésre juttassák a város–vidék kapcsolat érzékenységét. Az irányelveket tartalmazó dokumentumok vizsgálata rámutatott, hogy az agrár- és vidékfejlesztési valamint a regionális elveket megfogalmazó dokumentumok már bizonyos mértékben rámutatnak a város–vidék problémáira, azonban a közlekedés hatását figyelmen kívül hagyják, annak ellenére, hogy annak térbeli hatása nem elhanyagolható. A jövőben még több figyelmet kell fordítani a város–vidék kapcsolatra, amely a Közös Agrárpolitika (KAP), a területi tervezés keretei között közelíthető meg leginkább. A közösségi elvek távolmaradása a városi politikától és az agrárpolitika gyengeségei a KAP-ban rámutatnak, hogy nincs realitása egy egységes EU város–vidék politika (elv) kialakításának. Fejleszteni kellene az EU politikáinak érzékenységét a város–vidék kapcsolatok tekintetében, és fontos volna az elvek megfelelő költségvetéssel történő alátámasztása is. Egy másik lehetőség a Közösségi Kezdeményezések keretében a város–vidék kapcsolatok érzékenységvizsgálatának folytatása.

A város–vidék kapcsolatok megjelenésének és természetének – több országban történt – vizsgálata nemzeti és regionális szinten is rámutatott a lehetőségekre és korlátokra. A nemzeti és regionális politika hatása egyértelmű, kézzel fogható a város–vidék kapcsolatban – legyen az akár strukturális, akár funkcionális – de további vizsgálatot igényel.

AZ EURÓPAI RÉGIÓK (VÁROS–VIDÉK KARAKTERISZTIKÁJA SZERINT)

Az ESPON projekt keretei között folytatott kutatások során statisztikai elemzéseken és térképészeti lehatároláson alapuló régiókat jelöltek ki, amelyeket városinak vagy vidékinek minősítettek. Az elemzés és a tipizálás magában foglalta mind a strukturális, mind pedig a funkcionális város–vidék kapcsolatokat. Kidolgozták az összehangolt város–vidék tipológiát, és az indikátorokat összehasonlították az európai társadalmi-gazdasági fejlődéssel. A kidolgozott tipológiának két fő dimenziója van: az egyik a város befolyásolási foka (amit a népsűrűség és a NUTS 3 régió központjának státusza határoz meg), a másik az emberi beavatkozás. A városi hatást két (magas, alacsony), az emberi beavatkozást pedig három (magas, közepes, alacsony) típusba sorolták. A felállított hat kategóriát magában foglaló modell dinamikus tipizálást jelent, mert lehetőség van a modell utólagos kiegészítésére, valamint flexibilitásának köszönhetően lehetővé teszi különböző területek összehasonlítását is. A kialakított hat kategória igen eltérő számú egységeket foglal magába. 691 NUTS 3 régió tartozik az első típusba, amelyet a *magas városi hatás és a magas emberi beavatkozás* jellemez. Az ebbe a kategóriába tartozó területek csak 19%-át jelentik az Unió területének, de itt él a lakosság 60%-a és itt állítják elő az Unió GDP-jének 72%-át. Ezzel szemben az *alacsony városi hatással és a közepes vagy alacsony emberi beavatkozással* bíró területek az Unió 53%-át foglalják el, az Unió lakosságának csupán 20%-a él itt, és ezen területek GDP-hez való hozzájárulása csak 16%. Az agrárterületek átlagos részesedése stabilnak mondható annak ellenére, hogy számos régióban alacsony az agrárterület aránya. Ez azt jelzi, hogy Európa különböző területeinek funkcionális megosztásába beintegrálódtak az agrártérségek (a magasan urbanizálódott területekbe is). Az agrárterületek befolyása Európa szerte fontos vagyont jelent, mert egyrészt a helyi, egyedi termékek iránti kereslet növekedése gazdasági előnyt jelenthet, másrészt a városok közelében lévő agrártérségek viszonylagos jóléte teremti meg a rekreációs funkció lehetőségét. Ezt a környezeti vagyont nem szabad alulértékelni, következésképpen minden tényezőre ki kell, hogy terjedjen a zöldmezős és az agrárterületek védelme és megőrzése, amely különösen magas prioritást élvez Európa sűrűn lakott részein, ahol sok a mesterséges felület.

A VÁROSI TERÜLETEK, MINT A POLICENTRIKUS FEJLŐDÉS „MOTORJAI”

A térszerkezet legkisebb egységei, építőkövei a *funkcionális városi területek* (FUA, *Functional Urban Areas*). Ezek magukba foglalják a városi központokat és a környező területeket, amelyeket gazdaságilag integrálnak. A központ népessége legalább 15.000 fő és a teljes népesség 50.000 fő fölött van. 10 milliónál kevesebb lakosú országoknál a teljes népesség az összlakosság 0,5%-át kell, hogy elérje, és nemzeti vagy regionális funkciókkal kell, hogy rendelkezzen. A nemzeti városhá-

lőzatokat nagyság, elhelyezkedés és kapcsolattartásuk alapján vizsgálták. Szlovénia, Írország, Lengyelország, Dánia és Hollandia a legpoli-centrikusabb országok, míg a legmonocentrikusabb országok Norvégia, Finnország, Spanyolország, Magyarország, Portugália és Svédország. A funkcionális integrálás potenciális feltétele, hogy a központokból a teljes terület (FUA) 45 percen belül autóval elérhető legyen. A feltételezések szerint ez elengedhetetlen feltétele a hatékony kapcsolatok kifejlesztésének.

Hazánkban 77 FUA van. A FUA koncepciónak a magyar statisztikai kistérségek egy része felel meg, de sok esetben a városi központok nem érik el a központok legkisebb megkívánt nagyságrendjét. A FUA-k területét tekintve is elaprózott a struktúra európai összehasonlításban. A poli-centrikusság koncepciójának megfelelő FUA szemléletben könnyen megválaszolható a magyar dilemma: a régióknak van-e központja, vagy a városoknak van-e vonzáskörzete/régiója. Az ESPON szellemében azt mondhatjuk, hogy a regionális központok fejlesztése erősíti a régiót és azok nélkül a régió esélytelen az európai versenyben (*Somlyódyné Pfeil E.* 2005).

A FUNKCIONÁLIS VÁROS–VIDÉK KAPCSOLAT

A funkcionális város–vidék kapcsolat összefügg a sokszínű társadalmi-gazdasági folyamatokkal és a különböző városi és vidéki funkciók összefonódásával. A globális-lokális és a városi–vidéki kapcsolatok közötti összefüggés néhány esetben kiemelkedő, például Írország esetében, ahol a nagy központok életképességét nagymértékben befolyásolják a globális folyamatok. (Algarve régió társadalmi-gazdasági szerkezetét átalakította a nemzetközi turizmus, ezáltal drasztikusan megváltozott a város és a vidék jelentősége, szerepe). A városi gazdaság sokszínűsége és a munkaerőpiac kiszélesítése növelte a munkaerő rugalmasságát a városok széles értelemben vett agglomerációjában, ezáltal javultak a lehetőségek a szomszédos és a közeli vidéki térségekben. A nagyvárosi régiók más régiókkal való térbeli kapcsolódása növekszik, így a városi és vidéki funkciók megosztása egyre inkább összeszemosódik. A nagyvárosi térségekben nem nőtt a népesség és a foglalkoztatottság, a kisebb városok – amelyeket leggyakrabban kirekesztettek a globális piacról – jelenleg sikeresek, mert kihasználják a gazdasági stabilitást és a szolgáltató szektor nyújtotta előnyökre támaszkodnak. A fogyasztói terek elérhetősége a város–vidék kapcsolatban is fontos szempont. Regionális szinten a vállalkozások áttelepüléséről beszélhetünk (a város agglomerációjából a külső gyűrűbe), a vállalkozások egy távolabbi vidéki területre költöznek, amely terület kiválasztásában döntő szerepe van az infrastrukturális beruházásoknak.

A városi és vidéki funkciók változatossága és összemosódása valószínűleg jótékony hatással volt a népességre az álláslehetőségek szempontjából. Ahol nagy beruházásokkal segítették a régió belüli közlekedést, ott az ingázás és a kapcsolati rendszerek irodákat és ipart vonzottak a közlekedési folyosók mellé, ami lehetővé tette, hogy még több ingázó bejárasi lehetősége javuljon a folyosó minden területé-

ről. A gazdasági haszna a város–vidék kölcsönhatás növelésének a városi régiók számára elég egyértelmű, azonban a trend szociális és gazdasági alátámasztása még tisztázásra szorul. A fejlesztéseknek lehetnek tarthatatlan, előre nem ismert hatásai, így egyre fontosabbá válik a kölcsönhatások természetének megismerése és kezelése. Ha az agrárszektor egyre inkább háttérbe szorul, mint bevételi forrás, akkor a nehezebben megközelíthető városi térségeknek problémát okoz a gazdasági bázisuk változatosabbá tétele. Úgy tűnik a kisvárosok és a környező vidékük lehetőségei, gazdasági életképességük összefügg a népsűrűséggel. A terciér szektor mentőövet jelenthet – gyakran a városi területen, vagy a városi területek lakóinak nyújtott szolgáltatások formájában. A gazdaság diverzifikációja azokon a vidéki területeken volt sikeres, amelyek városi népesség fogyasztó tereiként el tudták adni magukat.

A kutatás bizonyította, hogy a jól megközelíthető, vonzó és a városi központhoz közel eső területek profitálhatják a legtöbbet az erősödő város–vidék kapcsolatból. Úgy tűnik, hogy a környező vidéki területek vonzóak a letelepedés szempontjából. Ezekre a területekre jól képzett, jó módú emberek települnek, ami növelheti az adóbevételeket is a közszolgáltatásokon keresztül. Ezek az új lakók a vásárló erejükkel javíthatják a közszolgáltatások életképességét a vidéki területen. Szociális szempontból több probléma merülhet fel, ha a városi és a vidéki lakosság között ellentétek feszülnek. A kevésbé jó módú vidékiek, akik nem felelnek meg a városi munkaerőpiac elvárásainak (vagy közlekedési nehézségeik miatt nem érik el a piacot) rosszul fizetett kiszolgáló réteggé válhatnak.

A turizmus – akár egynapos rekreációs út, akár hosszabb tartózkodás – kulcs tényező a vidéki terek életképességének megőrzésében. Ez azonban jelentheti azt is, hogy a vidékiség ugyanúgy eltűnik, ahogy a szolgáltató szektor fejlesztése is egyre inkább alárendelődik – a csak időszakosan – a térségbe érkező városiaknak. Ugyanez igaz az elővárosi területek kontrollálatlan terjeszkedésére is. A vidék egyre inkább egy elképzelt, különleges környezetként jelenik meg, így egyre fontosabb, hogy a vidéki tájat – amit az emberek keresnek – megőrizzük a városi nyomással szemben.

A KUTATÁS LEGFONTOSABB EREDMÉNYEI, JAVASLATOK:

1. A nagyvárosi életminőség javításával, a barnamezők rehabilitációjával korlátozni lehetne a nagyvárosokból a rurális térségek felé történő népesség kiáramlást. A vidéki térségeknek a településpolitikájukban korlátozni kellene a természeti területekre nehezedő nyomást.
2. Fontos feladat a tömegközlekedés fejlesztése, a kis-, közép- és nagyvárosok tömegközlekedési hálózatának kialakítása. Innovatív megoldás az ilyen jellegű fejlesztés, hiszen a hatékonyságot a hasznossággal párosítjuk, így jelentős nagyságú természeti területek kerülhetnek szigorú védelem alá.
3. A kisvárosokban területi okokból, a szociális és a gazdasági hatékonyságot tekintve célszerű koncentrálni az infrastrukturális beruházásokat. Lehetővé kell

tenni, hogy az infrastruktúra és a szolgáltatások vonzzák és támogassák a gazdasági tevékenységeket.

4. A kis- és középvárosi központok hálózati alapon működő funkcionális fejlesztése, a különböző városi és vidéki funkciók összehangolása, a potenciális fejlesztések a kooperáció és az integráció új lehetőségeit jelenthetik a város és a vidék kapcsolatrendszerében.
5. Az elhagyott falvakat turisztikai céllal és második otthonként lehetne rehabilitálni. Olyan rugalmas és kombinált szállítási lehetőségeket kellene működtetni, amelyek alkalmasak az emberek, az áruk, a postai termékek szállítására, ezzel együtt gondoskodnak az idősekről és a távoli falvakban az iskolásokról is.
6. Fejleszteni kell a helyi, eredeti gazdasági tevékenységeket, a helyi potenciálokat a régiók sajátosságainak megfelelően. Néhány példa: kiváló minőségű helyi agrártermékek előállítása különösen előnyös a városok közelében, illetve a helyi turizmus fejlesztése esetén; biomassa alapú energia előállítás; az agrárterületeket szegélyező földeken erdőtelepítéssel lehetne támogatni a faipart; a vidéki területeken jelentős hozzáadott értéket jelenthet a vidéki turizmusból és a rekreációs tevékenységekből származó jövedelem. A depressziós vidéki területeken a gazdaság fellendítésében jelentős szerepet játszik a város–vidék kapcsolat és partnerség hatékonysága.
7. A stratégiáknak javítaniuk kell a fenntarthatóságot, a belső kohéziót, a regionális stabilitást a város–vidék kapcsolatok fejlesztésével. A stratégiáknak tartalmazniuk kell az együttműködés sokszínűségét, például: újra kell definiálni a vidéki térségek szerepét hangsúlyozva a helyi potenciálokat; ki kell emelni a környezetbarát agrártermelést; a területi tervezés különböző szintjei között horizontális és vertikális koordinációt kell kialakítani.
8. A mezőgazdasági területek védelme Európa szerte fontos feladat. Egyrészt helyi élelmiszer előállítás ellenőrzése gazdasági előnyt is jelenthet, hiszen a szigorú minőségi ellenőrzés következtében nő a kereslet egy helyi termék iránt. Másrészt egy magas városodottságú régióban az agrárterületek bősége lehetőséget teremt arra, hogy a vidéki területet rekreációs funkcióval töltsék fel. Ezt a környezeti potenciált nem szabad alábecsülni. Európa alacsony népsűrűségű területein különösen magas prioritást élvez termőföldek és a zöld mezős területek védelme és megőrzése.
9. A helyi közösség- és gazdaságfejlesztés különös jelentőséggel bír a vidéki területeken. Megoldást jelenthet a községi földhitel bank, és egy olyan politika, amely megköveteli a jóváhagyott földhasználati terveket, lehetőséget biztosít a spekulációmentes működésre. Mindez a pénzügyi szektornak több alternatívát jelent, amely magában foglalja a hosszú lejáratú jelzálogkölcsönöket is.
10. A fenntarthatóság alapelvét, mint általános elvet, ki kell egészíteni az „élhetőség” (*livability*) feltételeinek biztosításával. Csak az élhető környezetet lehet hosszú távon fenntartani.

11. A regionális együttműködés alapvető eleme, hogy a lakosság jól informált legyen és minden fejlesztés esetében biztosítani kell az átláthatóságot.
12. A fejlesztések során a köz és a magánszféra együttműködését szélesíteni kell, a nyilvánossággal kizárható a nagymértékű spekuláció és a korrupció. A korrupció csökkentésének egyik lehetséges módja a versenyztetés megkövetelése a fejlesztés minden szakaszában.
13. Közösségi érdek a versenyképesség javítása. A lakásépítések és a térbeli fejlesztések magukban foglalnak sok olyan tényezőt, amik korlátozzák a versenyt, ilyen például a földpiac, munkaerőpiac, építőanyag ipar, vállalkozói szféra, valamint a lakáspiac. A változatos fejlesztési módok, a kínálat spekulatív és nem spekulatív formái szintén korlátozhatják a versenyt.
14. Tekintettel a város–vidék kapcsolatra, a fejlesztéseknek nem csak a városi érdekeket kell figyelembe venni, hanem ugyanolyan súllyal kell szerepelni a vidéki aspektusoknak is, a rurális érdekek nem szorulhatnak háttérbe a fejlesztések során.
15. A fejlesztések spekulatív módjai előmozdítják a városi kiáramlást, előidézve ezzel a „rurbanizációt”, ami a városi és a vidéki környezet minőségére is káros, tehát mindenképpen a spekulációtól mentes fejlesztéseket kellene előtérbe helyezni (*Urban-rural relations in Europe ESPON 1.1.2. Final Report 2005*).

ZÁRÓ GONDOLATOK

A regionális szinteken bekövetkező viszonylagos kiegyenlítődés elfedi a régiókon belüli különbségeket. A globalizációs, urbanizációs jelenségek, és folyamatok mellett helyet kap a „vidék ” is. Fontos, hogy amikor vidékfejlesztésről beszélünk, akkor jelenjen meg az adott térség belső kapcsolati rendszerében a városi és vidéki terek sokoldalú kapcsolatrendszere is. A város–vidék kapcsolatok sokszínűsége mögött ott áll a városi tömegkultúra, tömegfogyasztás és a vidéki tradíciók elmentmondása, a jövedelmi különbségek növekedése, az építészeti, pszichológiai, társadalmi különbségek és az ezekből táplálkozó konfliktusok. A kiegyensúlyozott területi fejlődés feltétele a városok és a velük sokoldalú kölcsönös függőségi viszonyban levő vidéki területek kooperációs, partnerségi együttműködése, ami alapvető fontosságú a versenyelőnyök növelése érdekében.

IRODALOM

- Bengs, C.* 2002. Facing ESPON, Stockholm. Nordregio Report 2002:1.
- Radvánszky Á. – Salamin G.* (szerk.) 2006. A városhálózat fejlesztésének megjelenítése a fejlesztéspolitikában. Készült a Nemzeti Fejlesztési Hivatal megbízásából. VÁTI Magyar Regionális és Fejlesztési Urbanisztikai Kht. Stratégiai Tervezési és Értékelési Igazgatóság, Budapest.

Somlyódy Péter E. (szerk.) 2005. Változási trendek az Unió regionális politikájában – magyar tanulságok. Készült az Országos Területfejlesztési Hivatal megbízásából. MTA RKK Dunántúli Tudományos Intézet, Pécs.

Urban-rural relations in Europe ESPON 1.1.2. Final Report 2005.

Urban-rural relations in Europe ESPON 1.1.2. Part two: Results of the project 2005.

www.espon.eu

www.hut.fi

www.nordregio.se

www.vati.hu